

Wstęp

Inspiracją do napisania niniejszej książki była ogólnopolska konferencja pt. „Streetworking jako alternatywa dla instytucjonalnych metod profilaktyki i resocjalizacji dzieci i młodzieży”, która odbyła się 22 maja 2009 roku w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Organizatorami konferencji był Zakład Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji oraz Koło Naukowe Pedagogów Resocjalizacyjnych. Konferencja została zorganizowana w ramach szerszego projektu, w którym teoretycy i praktycy zajmujący się pozainstytucjonalnymi formami i metodami pracy profilaktycznej i resocjalizacyjnej w środowisku lokalnym spotykają się, wymieniają doświadczenia i nawiązują współpracę.

W związku z tym, że obecnie mamy do czynienia z coraz większą liczbą osób wykluczonych społecznie, znajdujących się na marginesie lub wręcz poza marginesem życia społecznego (podwójnie wykluczeni), których naturalnym środowiskiem jest ulica, pojawiła się potrzeba wyjścia pedagogów resocjalizacji i pracowników społecznych poza instytucje, tak aby podjąć pracę w tym specyficznym środowisku. Działania te skierowane są między innymi na osoby bezdomne, członków niektórych subkultur i nieformalnych grup młodzieżowych, takich jak blokery, lecz również do „dzieci ulicy”, prostytutek, osób uzależnionych, nosicieli wirusa HIV czy osób opuszczających zakłady karne.

Organizowana konferencja była odpowiedzią na potrzebę teoretyków oraz praktyków, studentów pedagogiki resocjalizacyjnej, pracowników instytucji i organizacji pozarządowych zainteresowanych pozainstytucjonalnymi metodami profilaktyki i resocjalizacji. Potrzebę tę stanowi chęć współpracy wymienionych podmiotów i próba tworzenia lokalnych strategii profilaktycznych, co jest możliwe tylko poprzez robocze i interdyscyplinarne spotkania osób zainteresowanych. Efektem takiej współpracy często są nowe, lokalne projekty, obejmujące swoim zasięgiem osoby wykluczone społecznie. Na spotkaniu zatem pojawili się badacze zjawiska i naukowcy, streetworkerzy, przedstawiciele organizacji pozarządowych, pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, przedstawiciele policji i straży miejskiej, studenci oraz inne zainteresowane tematem osoby.

Celem konferencji była między innymi prezentacja najnowszych osiągnięć z zakresu pozainstytucjonalnych metod pracy, głównie z dziećmi i młodzieżą. Ponadto na spotkaniu zostały przedstawione przez pedagogów praktyków projekty lokalne oparte na metodzie streetworkingu. W pierwszej części konferencji przybliżono poglądy teoretyczne dotyczące alternatywnych metod pracy profilaktycznej i resocjalizacyjnej w środowisku lokalnym, zapoznano również gości z lokalnymi projektami z terenu Częstochowy, Poznania, Warszawy i Krakowa. W drugiej części spotkania odbyły się warsztaty prowadzone przez streetworkerów – uczestniczący w nich studenci mieli okazję poznać specyfikę pracy na ulicy oraz brali udział w symulacjach sytuacji środowiskowych, w których podejmowali działania profilaktyczne i resocjalizacyjne wobec grup marginalizowanych.

Wśród prezentowanych projektów lokalnych pojawił się program „Nie jesteś sam. Moje podwórko – mój świat” realizowany na terenie Częstochowy, program STACJA wdrażany na terenie miasta stołecznego Warszawa, poznański program „Wiesz, co się liczy? Szacunek ludzi ulicy” prezentujący pracę z dziećmi w dzielnicy Jeżyce, a także projekt „Mobile School” realizowany przez fundację krakowskiego Teatru Ludowego w dzielnicy Nowa Huta.

Na treść niniejszej publikacji składa się dziewięć opracowań napisanych przez naukowców oraz praktyków. Jest to o tyle cenne, że dzięki takiemu układowi możemy poznać niejako dwie perspektywy oglądu rzeczywistości profilaktycznej i resocjalizacyjnej: perspektywę teoretyczną oraz praktyczno-wdrożeniową. Stanowi to niewątpliwie atut, gdyż czytelnik może się przyjrzeć, jakie są możliwości aplikowania opracowań teoretycznych do praktyki oraz na jakie trudności napotykają praktycy w procesie wdrażania metod resocjalizacyjnych do konkretnych środowisk. Prezentowany w książce ogłód założeń, celów, form i metod oddziaływań resocjalizacyjnych ma charakter autorski, co dodatkowo wzbogaca opracowanie. Na rynku wydawniczym na ogół spotykamy publikacje naukowe, które próbują problematykę profilaktyki i resocjalizacji – głównie dzieci i młodzieży – przedstawić w ujęciu niejako globalnym i zobiektywizowanym. W tym kontekście wydaje się, że opracowania autorskie, szczególnie pisane przez osoby mające szerokie i bogate doświadczenia praktyczne, mają szczególną wartość merytoryczną i metodologiczną, gdyż z jednej strony ukazują poziom i możliwość aplikacji teorii resocjalizacyjnych do praktycznej działalności wychowawczej, z drugiej zaś pokazują, na ile podejścia teoretyczne są rzeczywiście uwzględniane i wykorzystywane w projektowanych formach i metodach oddziaływań profilaktycznych i resocjalizacyjnych. Innymi słowy, pokazują, na ile teorie resocjalizacyjne są przydatne w praktycznej, codziennej działalności profilaktycznej i resocjalizacyjnej.

Książka, która trafia do rąk czytelnika, jest swoistą metaanalizą stanu literatury i współczesnej polskiej praktyki dotyczącej streetworkingu. Publikacja

składa się z dwóch części. Część pierwszą stanowią teoretyczne i prawne podstawy działalności streetworkerów w środowisku lokalnym. W części tej autorka niniejszego opracowania i jednocześnie koordynatorka całego przedsięwzięcia prezentuje metodę streetworkingu jako dopełnienie instytucjonalnych form profilaktyki i resocjalizacji w środowisku lokalnym, zaznaczając i doprecyzowując pojęcie wykluczenia społecznego i działań lokalnych opartych na modelu Lokalnego Systemu Resocjalizacji.

Kolejną autorką jest Justyna Kuszał, która tworzy ramy prawne działalności profilaktyczno-resocjalizacyjnej wobec nieletnich w środowisku otwartym. Okazuje się bowiem, że w Polsce istnieją ramy legislacyjne do prowadzenia tego rodzaju działań, problem polega jedynie na aplikowaniu tychże działań do praktyki pedagogicznej.

Marta Marszałek i Magdalena Komenderska przedstawiają obraz dzieci ulicy i obraz dzieciństwa XXI wieku oraz próbują znaleźć odpowiedź na pytanie: „Kim są dzieci ulicy, skąd pochodzą i dokąd zmierzają?”

Jacek Bylica opisuje między innymi projekt realizowany z dziećmi ulicy w dzielnicy Kazimierz w Krakowie, transfer swoich doświadczeń na grunt Andrychowa, a wszystko to w kontekście refleksji nad tym, jakie znaczenie ma superwizja w pracy profilaktyczno-resocjalizacyjnej w środowisku otwartym.

Część druga książki jest rejestrem prób aplikacji podstaw teoretycznych streetworkingu do praktyki pedagogicznej, a powstała na podstawie wybranych projektów lokalnych. Część tę rozpoczyna artykuł Moniki Siuchty, będący prezentacją realizowanego w Warszawie programu STACJA, którego beneficjentami są dzieci i młodzież. Kolejne artykuły dotyczą głównie projektów skierowanych do osób dorosłych lub tak zwanych młodych bezdomnych. I tak artykuł Iwony Surmaj prezentuje pracę z osobami bezdomnymi, realizowaną przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie, ponadto porusza problematykę nowej kategorii osób bezdomnych, tak zwanych młodych bezdomnych, którzy od niedawna stanowią nową grupę beneficjentów projektów streetworkerskich w tym mieście. Uzupełnieniem tegoż jest tekst Łukasza Hobota opisujący program „Streetwork – skuteczny kontakt z klientem” skierowany do dorosłych bezdomnych, lecz również do młodzieży marginalizowanej w wieku gimnazjalnym i pogimnazjalnym, zagrożonej bezdomnością. Całość zamyka refleksja autorki na temat możliwości aplikacji założeń teoretycznych do praktyki pedagogicznej w kontekście prezentowanych działań w Lokalnym Systemie Resocjalizacji.

Autorka zdaje sobie sprawę, że publikacja nie wyczerpuje podjętej problematyki i jest jedynie próbą przybliżenia jej wielowątkowości i złożoności. Spełnia ona jednak jeszcze jeden niezwykle ważny cel, mianowicie pokazuje, że nadmiernie akcentowany czasami rozdźwięk pomiędzy teorią a praktyką resocjalizacyjną jest w gruncie rzeczy mniej istotny, priorytetowe zaś stają się

działania profilaktyczne i resocjalizacyjne wobec dzieci i młodzieży. Tym samym zmienia się optyka i ważny staje się fakt, że dwa wymiary – teoretyczny i praktyczny – stykają się i wzajemnie uzupełniają.

Serdeczne podziękowania składam całej mojej Rodzinie, w tym Synowi Ignacemu, któremu dedykuję niniejszą książkę.

Małgorzata Michel